LESLIE HAWKE

PLEDOARIE PENTRU DIVERSITATE

A venit în România la începutul anilor 2000 ca voluntar Peace Corp și s-a hotărât să rămână. A simțit că sunt lucruri pe care le poate face aici, că România are nevoie de implicarea ei. S-a atașat în primă fază de comunitatea romă, apoi a continuat să se preocupe de familiile defavorizate, indiferent de etnie. Mama celebrului actor Ethan Hawke ne spune cum învață ea lecția toleranței în fiecare zi printre minoritățile dintre noi.

Interviu: Raluca Dumitra

Foto: Shea Roggio

„Fiecare Copil în Grădiniță” e unul dintre cele mai importante programe inițiate de OvidiuRo, asociația a cărei cofondatoare e Leslie, alături de Maria Gheorghiu. Prin acesta, mii de copii din familii defavorizate au ajuns la grădiniță, părinții lor fiind stimulați să-i trimită lună de lună prin tichete sociale de 50 de lei. Primul impuls e să crezi că 50 de lei nu motivează pe nimeni, vorba Lindei Evangelista, nici nu te dai jos din pat pentru ei. Adevărul însă necruțător al României lui 2017 e că sunt extrem de multe familii care trăiesc cu câțiva lei pe zi și pentru care 50 de lei fac diferența. Asta s-a văzut și în succesul programului. Ce e și mai îmbucurător e că 98% dintre copiii care au beneficiat de programul FCG s-au înscris apoi în clasa pregătitoare sau clasa I. Deci se poate. A fost nevoie doar de americanca potrivită la românca potrivită.

V-ați petrecut bună parte a vieții în SUA, creuzet al diversității. Sunt diferiți americanii și românii apropo de toleranță?
Scriitorul britanic EM Forester spunea că a fi tolerant înseamnă pur și simplu să poți „să suporți oamenii”. Luându-mă după această definiție, nu văd diferențe între români și americani. Cred că românii sunt un popor destul de tolerant. Își văd de treburile lor, cum s-ar spune. Însă toleranța și prejudecățile pot foarte bine coexista. Și nu încape îndoială că românii au prejudecăți mari atunci când cred că au de-a face cu un reprezentant al etniei rome. E greu de spus acum încotro se îndreaptă Statele Unite, însă trecutul nostru recent e rezultatul unui progres: am evoluat de la simpla tolerare a celuilalt spre valorizarea lucrurilor pe care le are fiecare de oferit.

Ați ales să lucrați cu una dintre cele mai discriminate minorități din România. Ce v-a atras spre comunitatea romă?
Inițial mi-au atras atenția copiii care cerșeau pe străzi – am fost mișcată de situația lor, nu de etnia din care proveneau. Majoritatea s-a dovedit a fi de etnie romă, însă toți erau cazuri disperate, copii care trăiau în condiții de sărăcie extremă. Sărăcia extremă e cea care îi face pe oameni să aibă comportament „anti-social”: ajung, adică, să cerșească, să fure sau să înșele. Probabil că oricine ar face la fel, dacă n-ar vedea nicio alternativă pentru a asigura o pâine familiei, nu? Sărăcia are acest efect, indiferent de etnie sau de rasă, când oamenii sunt demonizați și marginalizați de generații. Cei mai inteligenți găsesc modalități de a fenta sistemul din moment ce nu au șanse să funcționeze în interiorul lui.

Care sunt cele mai dure lucruri descoperite despre comunitatea romă?
Poate cel mai trist lucru pe care l-am aflat este că nu e, în adevăratul sens al cuvântului, o comunitate. E mai degrabă vorba despre cum românii din clasa de mijloc etichetează oamenii care sunt fie (a.) romi tradiționali sau (b.) extrem de săraci, fără educație și trăiesc în ghetouri urbane sau la periferii – discriminați mai degrabă din cauza sărăciei decât a ADN-ului. Sărăcia extremă, multi-generațională, e cea care-i face „nefrecventabili” pentru restul societății și care-i forțează la un comportament „anti-social” pur și simplu pentru a supraviețui. Când se spune că în România sunt două milioane de romi, lumea se referă nediferențiat la cele două grupuri, iar cel de-al doilea, al oamenilor foarte săraci și fără educație, e mult mai mare. Misiunea OvidiuRo este ca TOȚI copiii care trăiesc în România, indiferent de etnia lor, să aibă șansa la o educație bună, o formare care să-i echipeze corespunzător pentru a putea obține o slujbă în secolul XXI. Lucrul acesta ne-a făcut chiar nepopulari printre lideri ai ONG-urilor care implementează programe pentru romi, concentrându-se pe subiectul discriminării etnice.

Comunitatea romă are o reputație proastă în România și chiar și în afară. Cum credeți că putem schimba ceva?
Trebuie să începem cu crearea unui sistem educațional care nu face diferențe între copii. Despre asta e vorba și în programul „Fiecare Copil în Grădiniță”: despre a-i aduce cât mai devreme în sistemul educațional pe cei mai vulnerabili economic și social, astfel încât să poată recupera decalajul față de copiii născuți cu mai multe oportunități. Când educatorii văd că un copil de trei ani e dornic să învețe și realizează că și părinții romi le doresc un viitor mai bun și fac eforturi pentru a-i aduce zilnic la grădiniță și la școală, prejudecățile încep să se topească. Când acești profesori ajung să și vadă greutățile familiilor, atitudinea lor devine mai tolerantă. Noi încercăm să creăm un mediu propice interacțiunii constante, reale, între părinții săraci și grădiniță. Sentimentele negative sunt înlocuite cu încrederea și colaborarea. Iar copiii au parte de o primă experiență pozitivă cu sistemul educațional. Nimeni nu schimbă atitudini. Învățăm doar din experiențe, nu din predici și mustrări.

„FAPTUL CĂ SUNT MAMA UNEI VEDETE DE CINEMA MI-A DESCHIS MULTE UȘI ȘI-I SUNT PROFUND RECUNOSCĂTOARE LUI ETHAN CĂ MĂ SUSȚINE. DAR NU MĂ AȘTEPT SĂ SCHIMBE PĂREREA CUIVA DESPRE «ȚIGANI».”

Cum vedeți viața minorităților la noi?
Mă îngrijorează să constat cât de mulți tineri români sunt încă ultrasensibili la chestiuni care țin de identitatea sexuală. Cunoscuții mei din comunitatea LGBT sunt unii dintre cei mai curajoși oameni pe care i-am întâlnit. Îi admir enorm pentru că e foarte greu să fii un deschizător de drumuri pe acest subiect. Cred chiar că e mai greu pentru ei decât pentru membrii vreunei comunități etnice pentru că a fi LGBT te face diferit de înșiși membrii propriei familii. A fi respins de propria familie e un risc pe care nu mulți și-l pot asuma. America a fost un lider al luptei pentru drepturile LGBT pentru că cele mai active comunități gay s-au dezvoltat în orașe mari, în a doua jumătate a secolului XX, iar acest sentiment al comunității a dat membrilor ei curajul de a-și asuma public identitatea. Când cunoști cel puțin pe cineva, prieten sau rudă, care recunoaște că e gay, atunci atitudinile se schimbă repede. Cred că în următorii zece ani vom vedea și aici acest curaj și că o masă critică de bărbați și femei gay își vor asuma identitatea sexuală în fața părinților și a rudelor lor. Și atunci va veni și schimbarea în atitudinea generală.

Care a fost cel mai dificil lucru cu care v-ați confruntat încercând să ajutați comunitățile defavorizate?
Pentru mine, atunci când e vorba de ce facem, nu are importanță etnia celor care trăiesc în sărăcie extremă, cu toate că știu că majoritatea sunt romi. Știu foarte bine că există și romi care nu sunt săraci lipiți. Eu lupt pentru drepturile și dreptatea oamenilor săraci. Cel mai dificil este să-mi țin firea când românii cu educație îmi spun: 1. „Îți pierzi vremea încercând să-i ajuți pe oamenii ăia”, 2. „E numai vina părinților că acești copii nu au educație” și 3. „Sunt pur și simplu diferiți de noi, o să vezi!”. Lucrez cu „oamenii ăia” de 17 ani și vă spun fără echivoc că sunt EXACT ca noi, doar că au avut și continuă să aibă experiențe foarte diferite în viață.

Ce înseamnă să ai acces la educație când vii dintr-un mediu defavorizat?
OvidiuRo încearcă pur și simplu să schimbe circumstanțele în care încep viețile copiilor săraci încât aceștia să aibă o șansă la o viață mai bună decât ale părinților.

Cofondatoarele OvidiuRo, Maria Gheorghiu și Leslie Hawke, într-o comunitate FCG pilot

Foto: Sean Gallup

Foto: Davin Ellicson

Leslie Hawke la gradinița din Araci, Covasna

Femeile rome pe care le cunosc, care au o educație superioară și au reușit să scape de sărăcie, au făcut singure asta pentru viitorul lor. Și nu le-a fost ușor. Organizația noastră le-ar fi putut, poate, ajuta să urce prima treaptă a scării, dar parcurgerea restului de drum e realizarea lor – și încă una monumentală. Unele dintre ele au suferit inclusiv pentru că propriile familii au interpretat eforturile și succesul lor în integrare ca pe o respingere a comunității. Aceeași distanță le-a fost impusă des și de colegii lor, de școală sau de muncă, români.

L-ați implicat pe fiul dumneavoastră, Ethan, în acțiunile caritabile ale OvidiuRo. Credeți că celebritatea poate fi de folos în lupta cu discriminarea?

Să fiu sinceră, nu prea mă impresionează când vedetele se aruncă să susțină public diverse cauze. Nu automat. Multe cunosc superficial cauza îmbrățișată. Dar ceea ce vedetele pot obține ușor e atenția maselor, foarte utilă când vrei să vinzi bilete la un eveniment caritabil. Faptul că sunt mama unei vedete de cinema mi-a deschis multe uși și-i sunt profund recunoscătoare lui Ethan că și-a rupt din timpul lui și așa extrem de drămuit pentru a mă susține. Dar nu mă aștept să schimbe părerea cuiva despre „țigani”. Părerile oamenilor se schimbă când experiențele lor de zi cu zi se modifică. Dacă nu cunoști personal pe cineva de etnie romă, cel mai probabil vei adopta stereotipurile celor din jur. Dacă ai însă un prieten rom, vei fi probabil mai puțin critic, vei generaliza mai puțin. E interesant cum în satele în care gospodăriile romilor sunt dispersate printre cele ale majoritarilor există mai puține probleme sociale față de cazurile când romii sunt izolați la margine. Problema e această atitudine „noi versus ei”. Dacă aș avea pe mână politicile de locuire în România, aș insista ca integrarea să se vadă în fiecare bloc, să existe chiar o cotă fixă, că e vorba de romi, maghiari sau de români. Și nu aș construi NICIODATĂ blocuri de locuințe segregate! De asta sunt așa importante și clasele integrante – și prin asta nu înțeleg ca în primele rânduri să-i punem pe copiii ascultători, iar în ultimul, pe copiii de romi. Integrarea înseamnă să-i punem pe toți laolaltă, de la 3-4 ani, să-i așezăm în cerc, nu pe categorii. Integrarea nu e ușoară, oamenii caută compania celor ca ei. Mă uluiește când, până și la conferințele companiilor, femeile tind să se așeze de o parte a mesei, iar bărbații, de cealaltă.

V-ați simțit vreodată discriminată? Sau ați discriminat, chiar și inconștient?

Cred că da, mă simt discriminată de unii dintre liderii ONG-urilor care implementează programe pentru romi – care m-au catalogat deja ca pe o americancă nesuferită și hiperactivă, hotărâtă să le invadeze teritoriul. E neplăcut, desigur, cu atât mai mult cu cât e nedrept. Luptăm pentru aceleași lucruri, doar că în moduri diferite. Pericolul cel mai mare când ești sub influența unor clișee și prejudecăți e însă să nu realizezi că ceea ce ajungi să crezi, convingerile tale, sunt de fapt exact asta: prejudecăți. Și trăim astfel cu credința că stereotipurile pe care le aplicăm sunt perfect valide și justificabile. Personal știu sigur că îi judec dur pe cei care au votat cu Donald Trump. Și știu că trebuie neapărat să trec peste asta. Dar sincer nu știu dacă POT să fac asta, pentru că mă simt realmente amenințată de ceea ce Donald Trump reprezintă. Cred că prejudecățile, invariabil, se reduc la frică. Mi-e frică de Donald Trump. Nu mi-e frică de oameni de culoare sau de romi – deși într-adevăr, sunt atentă la oricine pare că poate să îmi fure geanta. Am fost jefuită de două ori pe Calea Victoriei, de niște tineri. Polițiștii m-au întrebat: „Erau țigani?”. Dar de unde aș fi putut eu ști? Erau niște puști îmbrăcați în blugi și hanorace. Vedeți? Am o prejudecată legată de puștii în blugi și hanorace de pe stradă...

Comparați des atitudinea românilor față de romi cu cea a americanilor față de afro-americani.

Da, asemănările sunt majore. Singura mare diferență e că în State oamenii de culoare, chiar dacă au succes, sunt în continuare percepuți ca atare. Chiar dacă sunt ¾ albi, unii îi percep tot de culoare. Pentru romi e mai ușor să treacă drept „români mai bruneți” odată ce ajung să aibă o educație și succes profesional. Nu pot să vă spun de câte ori am auzit: „Pare că e țigan, dar nu e”, referindu-se la prieteni sau colegi. Și nu pot să nu mă întreb: „Cum poți ști cu certitudine că e sau nu? Și de ce ar conta?”

Care e destinația dumneavoastră finală, pentru 2020, când veți părăsi România?

Cel mai mult îmi doresc ca OvidiuRo să poată susține implementarea Legii Fiecare Copil în Grădiniță, să aibă succes la nivel național. Iar asta se poate întâmpla numai când comunitățile în care e cea mai mare nevoie de FCG vor face din educația preșcolară pentru toți copiii o prioritate.

Foto: Mihai Stoica

După grădiniță